Wikipedia

Hebraisk

«Hebraisk» kan også referere til hebreere og jøder.

Hebraisk (עִבְרִית, 'ivrit) er et semittisk språk i den afro-asiatiske språkfamilien. Det brukes av mer enn syv millioner mennesker i Israel og jødiske samfunn verden rundt. Hebraisk er offisielt språk i Israel, der det er språket statens og befolkningens *de facto*-språk. Det benyttes av et flertall i befolkningen.

Hebraisk	
עברית 'Ivrit	
Brukt i	Israel, Vestbredden og andre land, bl.a. Argentina, Brasil, Canada, Chile, Frankrike, Panama, Storbritannia, Uruguay og USA
Antall brukere	5 500 000[1]
Lingvistisk klassifikasjon	Afro-asiatisk Semittisk Vestsemittisk Sentralsemittisk Nordvestsemittisk Kanaanittisk **Hebraisk**
Skriftsystem	Det hebraiske alfabetet
Offisiell status	
Offisielt i	Israel
Normert av	Akademiet for hebraisk språk האקדמיה ללשון העברית (ha-akademia la-lashon ha-'ivrit)
Språkkoder	
ISO 639-1	he
ISO 639-2	heb
ISO 639-3	heb

Wikipedia på hebraisk
Hebraisk på Wiktionary
Portaler: Israel · Språk

Hoveddelen av Tanakh (den hebraiske Bibelen תנ"ך) er skrevet på klassisk hebraisk, og mye av dens nåværende form er nærmere bestemt dialekten bibelsk hebraisk, som man tror ble talt omkring 500-tallet f.Kr., nær det babylonske fangenskapet i tid. Av den grunn har hebraisk fra gammelt av blitt kalt *Lĕshôn Ha-Qôdesh* (לשון הקודש), «det hellige språket».

På 500-tallet ødela det nybabylonske riket Jerusalem og flyttet befolkningen til Babylon, før det persiske riket tillot dem å vende tilbake. De fleste språkforskere er enige om, at det bibelske språket som kjennes fra Bibelen, etter den tid ble erstattet i daglig bruk av nye dialekter av hebraisk og en lokal variant av arameisk. Etter 100-tallet e.Kr., da Romerriket fordrev den jødiske befolkningen i Jerusalem og deler av Bar Kokhba-staten, opphørte hebraisk gradvis å være talespråk, men det forble et viktig skriftspråk. Brev, kontrakter, vitenskap, filosofi, medisin, poesi og lover ble skrevet på hebraisk, som utviklet seg ved å låne og oppfinne nye uttrykk.

Da hebraisk lenge hadde vært utdødd utenfor jødisk liturgi, lærdom og som lingua franca i forretningssammenheng, ble det gjenopplivet som et litterært og fortellende språk av haskalá-bevegelsen fra slutten av 1700-tallet. På slutten av 1800-tallet begynte den jødiske språkforskeren Eliezer Ben-Yehuda under påvirkning av sionismen, og i et miljø i det nåværende Israel der sefardisk hebraisk allerede var veletablert som handelsspråk, å gjeninnføre hebraisk som familiespråk og som et moderne tale- og skriftspråk. Til slutt erstattet det en rekke språk som på den tiden ble brukt av jøder, slik som arabisk, ladino (også kalt judezmo), jiddisk, russisk og andre språk som ble brukt av den jødiske diasporaen.

Fordi hebraisk hadde vært ute av bruk som dagligspråk i familiesammenheng i så mange århundrer, manglet språket mange moderne ord. Mange ble opptatt som neologismer fra den hebraiske Bibelen eller lånt fra jiddisk eller andre språk av Eliezer Ben-Yehuda. Moderne hebraisk ble et offisielt språk i det britisk-styrte Palestine i 1921 (sammen med engelsk og arabisk), og ble så i 1948 et offisielt språk i den nyopprettede staten Israel.

Innhold

Historie

Som språk henviser **hebraisk** til en av flere dialekter i det kanaanittiske språket. Hebraisk (Israel) og moabittisk (Jordan) kan kalles sydlige kanaanittiske dialekter, mens fønikisk (Libanon) kan kalles en nordlig kanaanittisk dialekt. Kananittisk er nært beslektet med arameisk og i mindre grad med arabisk. Mens andre kanaanittiske språk har blitt utryddet, har hebraisk overlevd. Hebraisk hadde sin blomstringstid som talespråk i Israel fra 900-tallet f.Kr. inntil tiden like forut for den bysantinske perioden på 200- eller 300-tallet e.Kr. Siden fortsatte hebraisk å være skriftspråk inntil moderne tid, da språket ble gjenopplivet som talespråk på 1800-tallet.[2]

Opphav

Hebraisk er et semittisk språk, og som sådan medlem av den store afroasiatiske språkfamilien.

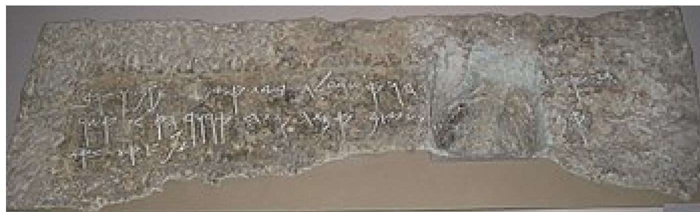
Innenfor semittisk grupperte de nordvestsemittiske språkene, som ble dannet omkring 2000-tallet f.Kr., seg sammen med de arabiske språkene som sentralsemittisk. De kanaanittiske språkene, en gruppe innenfor nordvestsemittisk, dukket opp i Levanten på 1000-tallet f.Kr., idet de gradvis adskilte seg fra aramaisk og ugarittisk.

Innenfor den kanaanittiske gruppen tilhører hebraisk undergruppen som også omfatter edomittisk, ammonittisk og moabittisk: se hebraiske språk. En annen kanaanittisk undergruppe omfatter fønikisk og dets etterkommer punisk.

Hebraisk som en kanaanittisk dialekt

Det første skrevne vitnesbyrd om hebraisk, Gezer-kalenderen, stammer fra 900-tallet f.Kr., på begynnelsen av kongetiden, David og Salomos tid. Kalenderen, som klassifiseres som arkaisk bibelsk hebraisk, er en liste over årstidene og deres tilhørende jordbruksaktiviteter. Gezer-kalenderen (oppkalt etter byen der den ble

funnet) er skrevet i et gammel semittisk alfabet, i slekt med det fønikiske som gjennom grekerne og etruskerne senere ble til det latinske alfabetet. Gezer-kalenderen er skrevet uten vokaler, og benytter ikke konsonanter for å betegne vokaler, selv ikke der hvor senere hebraisk staving krever det.

Shebna-bjelken, som ble funnet i Siloam, skriver seg fra 600-tallet f.Kr.

Tallrike eldre tavler har blitt funnet i området, med lignende alfabeter på andre semittiske språk, for eksempel protosinaittisk. Det antas at alfabetets opprinnelige form går tilbake til hieroglyffene i det egyptiske skriftsystemet, skjønt de fonetiske verdiene i stedet er inspirert av det akrofoniske prinsippet. Det hebraiske og fønikiske språkets felles opphav kalles kanaanittisk, og var det første som brukte et semittisk alfabet som adskilte seg fra det egyptiske. Et gammelt dokument er den berømte Mesha-stelen skrevet i moabittisk dialekt; Siloam-inskripsjonen, funnet i nærheten av Jerusalem, er et tidlig eksempel på hebraisk. Yngre prøver på arkaisk hebraisk er ostraka funnet i nærheten av Lakish, som beskriver hendelser fra tiden før Jerusalem endelig ble erobret av Nebukadnesar i 586 f.Kr..

Klassisk hebraisk

I den videste betydning betegner *klassisk hebraisk* talespråket i det gamle Israel mellom 900-tallet f.Kr. og 300-tallet e.Kr.[3] Det omfatter flere skiftende og overlappende dialekter. Utviklingsfasene i klassisk hebraisk navngis ofte etter de viktige litterære verkene som knyttes til dem.

- **Arkaisk bibelsk hebraisk** fra 900- til 500-tallet f.Kr. tilsvarer kongetiden inntil det babylonske fangenskapet og representeres ved visse tekster i den hebraiske Bibelen (Tanakh), spesielt Mose sang (2. Mosebok 15) og Deboras sang (Dommernes bok 5). Perioden kalles også gammelhebraisk. Historisk bruktes en form av det fønikiske alfabetet.
- **Bibelsk hebraisk** omkring 500-tallet f.Kr. tilsvarer det babylonske fangenskapet og representeres ved hoveddelen av den hebraiske Bibelen, som nådde mye av dens nåværende form på denne tiden. Perioden kalles også klassisk bibelsk hebraisk. Man brukte det arameiske alfabetet.
- **Sent bibelsk hebraisk** fra 500- til 300-tallet f.Kr., tilsvarer den persiske perioden og representeres ved visse tekster i den hebraiske Bibelen, spesielt Esras og Nehemjas bøker.
- **Dødehavsrullenes hebraisk** fra 200-tallet f.Kr. til det første århundre e.Kr. tilsvarer de hellenistiske og romerske periodene, forut for ødeleggelsen av Tempelet i Jeruslaem, og representeres ved Qumran-rullene som utgjør mesteparten av Dødehavsrullene. Perioden kalles også Qumran-hebraisk. Det arameiske alfabetet fra de tidligere rullene fra 200-tallet utviklet seg til det hebraiske alfabetet fra rullene i det første århundret e.Kr. Dette alfabetet brukes ennå i dag.
- Misjnaisk hebraisk fra det første århundre til 200- eller 300-tallet e.Kr., tilsvarer den romerske perioden etter ødeleggelsen av Tempelet i Jerusalem og representeres ved hoveddelen av Misjna og Tosefta innenfor Talmud og ved Dødehavsrullene, særlig Bar Kokhba-brevene og kobberrullen. Perioden kalles også tannaittisk hebraisk eller tidlig rabbinsk hebraisk.

Av og til forenkles de ovenstående fasene av klassisk hebraisk til «bibelsk hebraisk» (innbefattet flere dialekter fra 900-tallet f.Kr. til 100-tallet e.Kr. og i visse av Dødehavsrullene) og «misjnaisk hebraisk» (innbefattet flere dialekter fra 200-tallet f.Kr. til 200-tallet e.Kr. i visse av Dødehavstullene). Men i dag klassifiserer de fleste hebraiske språkforskere Dødehavsrullenes hebraisk som en gruppe dialekter som utviklet seg fra sent bibelsk hebraisk til misjnaisk hebraisk, slik at det omfatter elementer fra begge, men

allikevel er forskjellig. Ved begynnelsen av den bysantinske perioden på 300-tallet e.Kr. opphørte klassisk hebraisk å være talespråk, omtrent et århundre etter nedtegnelsen av Misjna. Språket hadde åpenbart gått tilbake siden avslutningen av den katastrofale Bar Kokhba-krigen omkring 135 e.Kr.

Moderne/israelsk hebraisk

Eliezer Ben-Yehuda var en drivkraft bak reetableringen av hebraisk som språk

Israelsk hebraisk eller moderne hebraisk blir betraktet som et «gjenopplivet» språk. Sionisten Eliezer Ben-Yehuda var en nøkkelfigur i gjenopplivningen av det hebraiske språket i dagligtale. Hans prosjekt kan sammenlignes med Ivar Aasens norskisme. Nyere forskning påpeker at Eliezer Ben-Yehuda i og for seg ikke hadde særlig suksess med sitt prosjekt. Gjennom nær 20 års arbeid med gjenopplivelsen av hebraisk som dagligspråk klarte han kun å overbevise 10 familier til å bruke språket i oppdragelse av sine barn. Eliezer Ben-Yehuda har til sammen skapt 300 nye ord. Disse brukte han i oppdragelsen av sin sønn, Ben-Zion Ben-Yehuda (som senere endret navn til Itamar Ben-Yehuda). Ordene tilsvarer ting som man ikke kunne finne ord for i Tanákh, som for eksempel: *glida* (is) og *ofanyim* (sykkel).

Tre syn på israelsk hebraisk

Et relativt utbredt syn er den *konservative* leiren som hevder at israelsk hebraisk er et rent semittisk språk og at alle avvik fra bibelsk hebraisk er å betrakte som substandard variasjon.

Lingvisten Paul Wexler (forfatter av de kontroversielle bøkene *The Schizoid Nature of Modern Hebrew: A Slavic Language in Search of a Semitic Past* (1991), *The Ashkenazic Jews: A Slavo-Turkic People in Search of a Jewish Identity* (1993), og *The Non-Jewish Origins of the Sephardic Jews* (1996)) representerer den *revisjonistiske* leiren som hevder at moderne hebraisk egentlig er jiddisch med hebraisk vokabular — og i tillegg at jiddisch egentlig er et slavisk språk.

Lingvisten Ghil'ad Zuckermann (*D.Phil.*, Oxford; forfatter av *Language Contact and Lexical Enrichment in Israeli Hebrew* (2003) [4]) mener at israelsk hebraisk er et semittisk/indoeuropeisk hybridspråk med hebraisk og jiddisch som primære utgangsspråk og språk som russisk, polsk, engelsk, Djudeo-espanjol («ladino») og arabisk som sekundære kilder.[5]

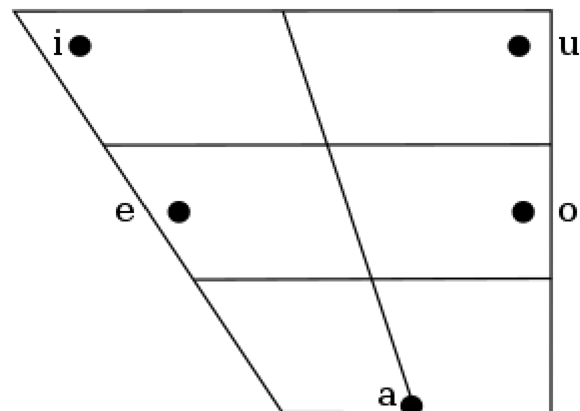
Fonologi

Vokaler

Det hebraiske ordet for vokaler er *tenu‘ot*. Tegnene for disse vokalene kalles nikkud. Israelsk hebraisk har 6 vokalfonemer:

- /a/ – Vokalene *kamats* () og *pataḥ* ()
- /e/ – Vokalene *segol* () og *ṣere* ()
- /i/ – Vokalen *ḥirik* ()

- /o/ – Vokalen *ḥolam* ( )
- /u/ – Vokalene *shuruq* (וּ) og *kubbuṣ* ( )
- /ə/ – Vokalen *sheva na‘* ( )

Vokalfonemene i moderne israelsk hebraisk

I bibelsk hebraisk hadde hver vokal tre former: kort, lang og avbrutt (*ḥataf*). Men det er ingen hørlig forskjell mellom disse tre i moderne israelsk hebraisk, bortsett fra at ṣere ofte uttales [eɪ] i askenasisk hebraisk.

Konsonanter

Det hebraiske ordet for konsonanter er *‘iṣṣurim* (עִיצּוּרִים).

	Bilabial	**Labiodental**	**Alveolar**	**Post-alveolar**[6]	**Palatal**	**Velar**	**Uvular**	**Glottal**
Lukkelyder	p b		t d			k g		ʔ
Frikativer		f v	s z	ʃ ʒ			χ ʁ	h
Affrikater			ʦ					
Nasaler	m		n					
Lateraler			l					
Approksimanter					j			

Skriftsystem

Hovedartikkel: Det hebraiske alfabetet

Moderne hebraisk skrives fra høyre mot venstre ved hjelp av det hebraiske alfabetet.

Referanser

1. ^ Ethnologues tall fra 1998 (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=heb)
2. ^ Languages of the World (Hebrew) (https://www.nvtc.gov/lotw/months/august/Hebrew.html) Arkivert (https://web.archive.org/web/20090117194849/http://www.nvtc.gov/lotw/months/august/Hebrew.html) 17. januar 2009 hos Wayback Machine.
3. ^ William M. Schniedewind, "Prolegomena for the Sociolinguistics of Classical Hebrew", The Journal of Hebrew Scriptures vol. 5 article 6 (https://web.archive.org/web/20051104024942/http://www.arts.ualberta.ca/JHS/Articles/article_36.pdf)
4. ^ Zuckermann, Ghil'ad (2003), *Language Contact and Lexical Enrichment in Israeli Hebrew* (https://www.palgrave.com/gp/book/9781403917232). Palgrave Macmillan. ISBN 9781403917232 / ISBN 9781403938695
5. ^ * Zuckermann, Ghil'ad (2009). «Hybridity versus Revivability: Multiple Causation, Forms and Patterns» (PDF). *Journal of Language Contact*. 2: 40–67.

6. ^ Postalveolare lyder (med unntak av /ʃ/) er ikke opphavelig hebraiske, og finnes bare i lånord.

Eksterne lenker

- Hebrew (https://web.archive.org/web/20110311025731/http://www.lmp.ucla.edu/Profile.aspx?LangID=59&menu=004) - UCLA Language Materials Project, University of California Los Angeles (UCLA).
- Modern Hebrew (http://www.hebrew.ecott.ch) - ressurser for studenter på hebraisk (engl.)